

تجربه گرایان

لورنس کارلین

مترجم: رحمان شریفزاده



۱۳۹۹

سرشناسه: کارلین، لارنس Carlin, Laurence

عنوان و نام پدیدآور: تجربه گرایان / نویسنده: لورنس کارلین؛ مترجم: رحمان شریفزاده.

مشخصات نشر: تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: شانزده، ۲۵۸ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۶-۷۶۲-۲

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: The Empiricists: A Guide For The Perplexed, c2009.

یادداشت: کتابنامه: ص. [۲۵۵] - ۲۵۸.

موضوع: تجربه گرایی

موضوع: Empiricism

شناسه افزوده: شریفزاده، رحمان، ۱۳۶۳ - ، مترجم

شناسه افزوده: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی

شناسه افزوده: Elmi - Farhangi Publishing Co

رده بندی کنگره: B ۸۱۶/ک۲ ۳ ۱۳۹۷

رده بندی دیویی: ۱۲۶/۴۴

شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۲۱۱۴۹

تجربه گرایان

نویسنده: لورنس کارلین

مترجم: رحمان شریفزاده

(عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک))

چاپ نخست: ۱۳۹۰

تعداد نسخه: ۱۰۰۰ نسخه

حروفچینی و آماده سازی: انتشارات علمی و فرهنگی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر علمی و فرهنگی کتیبه

حق چاپ محفوظ است.



انتشارات

علمی و فرهنگی

اداره مرکزی و مرکز پخش: خیابان نلسون ماندلا (افریقا)، چهارراه حقانی (جهان کو)، کمان، پلاک ۲۵؛ کدپستی: ۱۵۱۸۷۳۶۳۱۳؛ صندوق پستی: ۹۶۴۷ - ۱۵۸۷۵؛ تلفن مرکزی:

۸۸۷۷۴۵۶۹-۷۰؛ فکس: ۸۸۷۷۴۵۷۲؛ تلفن مرکز پخش: ۸۸۸۸۰۱۵۲؛ فکس: ۸۸۸۸۰۱۵۱

آدرس اینترنتی: www.elmifarhangi.ir info@elmifarhangi.ir

وبسایت فروش آنلاین: www.elmifarhangi.com

فروشگاه مرکزی (پرندۀ آبی): خیابان نلسون ماندلا (افریقا)، بین بلوار گلشهر و ناهید، کوچه گلغام،

پلاک ۷۲؛ تلفن: ۲۲۰۲۴۱۴۰-۳

فروشگاه یک: خیابان انقلاب، روبه روی در اصلی دانشگاه تهران؛ تلفن: ۱۶-۶۶۹۶۳۸۱۵ و ۶۶۴۰۰۷۸۶

فروشگاه دو: میدان هفت تیر، خیابان کریمخان زند، بین قائم مقام فراهانی و خردمند، پلاک ۱۳؛

تلفن: ۷-۸۸۳۴۳۸۰۶

فهرست مطالب

.....	مقدمه مترجم	نه
.....	پیشگفتار مؤلف	سیزده

.....	فصل اول: مقدمه: تجربه گرایان و روش آن‌ها	۱
-------	--	---

.....	۱-۱. تجربه گرایی و تجربه گرا	۱
-------	------------------------------	---

.....	۲-۱. زمینه فکری تجربه گرایان مدرن نیست	۴
-------	--	---

.....	۱-۲-۱. مارتین لوتر و اصلاحات	۵
-------	------------------------------	---

.....	۲-۲-۱. جهان‌شناسی ارسطویی و انقلاب علمی	۶
-------	---	---

.....	۳-۲-۱. نظریه ماده و صورت ارسطویی / مدرسی رطبه و مکان	۱۰
-------	--	----

.....	۴-۲-۱. انجمن سلطنتی لندن	۱۵
-------	--------------------------	----

.....	فصل دوم: فرانسویس بیکن (۱۵۶۱-۱۶۲۶)	۱۹
-------	------------------------------------	----

.....	۱-۲. قلمرو طبیعی: بت‌های ذهن	۲۱
-------	------------------------------	----

.....	۱-۱-۲. بت‌های قبیله	۲۲
-------	---------------------	----

.....	۲-۱-۲. بت‌های غار	۲۶
-------	-------------------	----

.....	۳-۱-۲. بت‌های بازار	۲۸
-------	---------------------	----

.....	۴-۱-۲. بت‌های نمایش	۳۰
-------	---------------------	----

۲-۲. معرفت و تجربه: معرفی استقرا ۳۳

۲-۲-۱. قیاس های ارسطویی / مدرسی: استدلال های قیاسی کنار گذاشته می شوند ۳۳

۲-۲-۲. تجربه گرایی بیکنی: معرفی استقرا ۳۵

۲-۳. نتیجه گیری: بیکن تجربه گرا ۴۰

فصل سوم: توماس هابز (۱۵۸۸-۱۶۷۹) ۴۳

۱-۳. قلمرو طبیعی: مکانیسم مادی هابز ۴۵

۱-۳-۱. اهمیت حرکت ۴۷

۱-۳-۲. احساس و ذهن ۵۱

۱-۳-۳. معرفت تجربه: تعاریف و روش اقلیدسی ۵۸

۱-۳-۴. دو نوع معرفت و تعقل درست ۵۹

۱-۳-۵. روش تعقل و روش ترکیب ۶۲

۳-۳. نتیجه گیری هابز تجربه گرا ۶۷

فصل چهارم: پیر گاسندی (۱۶۵۵-۱۷۰۵) ۷۱

۱-۴. قلمرو طبیعی: اتمیسم گاسندی ۷۳

۱-۴-۱. اصول پایه اتمیسم گاسندی ۷۳

۱-۴-۲. احساس اتمیستی ۷۸

۱-۴-۳. معرفت و تجربه: «راه میانه» به سوی معرفت ۸۱

۱-۴-۴. شکاک ها تا حدی برحق اند ۸۱

۱-۴-۵. معرفت بازیابی می شود؟ ۸۴

۳-۴. نتیجه گیری: گاسندی تجربه گرا ۸۶

فصل پنجم: رابرت بویل (۱۶۲۷-۱۶۹۱) ۸۹

۱-۵. قلمرو طبیعی: مکانیسم (ذره باوری) بویل ۹۳

۱-۵-۱. اصول پایه مکانیسم (ذره باوری) بویل ۹۳

۱-۵-۲. احساس و ذهن ۱۰۰

۱-۵-۳. معرفت و تجربه: مکانیسم و آزمایشگر محتاط ۱۰۳

- ۱۰۴ ۱-۲-۵. عظمت مکانیسم
- ۱۰۸ ۲-۲-۵. آزمایش ورزی و جایگاه مکانیسم
- ۱۰۹ ۳-۵. نتیجه گیری: بویل تجربه گرا

فصل ششم: جان لاک (۱۶۳۲-۱۷۰۴) ۱۱۱

- ۱۱۶ ۱-۶. قلمرو طبیعی: مکانیسم لاک
- ۱۱۸ ۱-۱-۶. علیه فطری گرایی
- ۱۲۳ ۲-۱-۶. ایده ها و لوح سفید
- ۱۲۶ ۳-۱-۶. کیفیات اولیه و ثانویه، و ایده مغشوش ما از جوهر
- ۱۳۵ ۱-۱-۶. دیدگاه لاک در باب قدرت
- ۱۳۷ ۱-۶. معرفت و تجربه: معرفت شناسی لاک
- ۱۳۹ ۲-۶. واقع گرایی غیر مستقیم، یا نظریه باز نمودی ادراک
- ۱۴۱ ۲-۲-۶. تبیین معرفت
- ۱۴۶ ۳-۲-۶. منشأ معرفت
- ۱۵۱ ۴-۲-۶. گستره معرفت
- ۱۵۷ ۳-۶. نتیجه گیری: لاک تجربه گرا

فصل هفتم: اسحاق نیوتن (۱۶۴۲-۱۷۰۷) ۱۵۹

- ۱۶۳ ۱-۷. قلمرو طبیعی: اصول نیوتن
- ۱۶۴ ۱-۱-۷. جهانی از نیروها: گرانش جهانی
- ۱۶۶ ۲-۱-۷. گرانش چه نوع کیفیتی است؟
- ۱۷۱ ۳-۱-۷. مکانیسم و کش از فاصله
- ۱۷۲ ۲-۷. معرفت و تجربه: قواعدی برای مطالعه فلسفه طبیعی
- ۱۷۲ ۱-۲-۷. چهار قاعده
- ۱۷۷ ۲-۲-۷. فلسفه طبیعی به کجا می رود؟
- ۱۷۸ ۳-۷. نتیجه گیری: نیوتن تجربه گرا

فصل هشتم: جرج بارکلی (۱۶۸۵-۱۷۵۳) ۱۸۱

- ۱۸۴ ۱-۸. قلمرو طبیعی: ایدئالیسم بارکلی

- ۱۸-۱-۱. جهان فقط حاوی روح‌ها و ایده‌هاست ۱۸۵
- ۱۸-۱-۲. وجود داشتن همان ادراک شدن است: دو استدلال برای ۱۸۸
- ۱۸-۱-۳. علیه تمایز کیفیت اولیه - ثانویه ۱۹۴
- ۱۸-۲-۱. معرفت و تجربه: معرفت‌شناسی فهم عرفی بارکلی ۱۹۷
- ۱۸-۲-۱. علیه نظریه بازمودی ادراک ۱۹۷
- ۱۸-۲-۲. شکست شکاک و بازگشت به فهم عرفی ۲۰۲
- ۱۸-۲-۳. مکانیسم، نیوتن‌گرایی و ابزارگرایی: دیدگاه بارکلی در مورد علم جدید ۲۰۴
- ۱۸-۴-۱. پاسخ به اشکالات متداول ۲۱۲
- ۱۸-۴-۱. نتیجه‌گیری: بارکلی تجربه‌گرا ۲۱۶

فصل نهم: دیوید هیوم (۱۷۱۱ - ۱۷۷۶) ۲۱۹

- ۹-۱. قلمرو طبیعی: روش‌کرد روان‌شناختی هیوم ۲۲۳
- ۹-۱-۱. انطباعات و ایده ۲۲۳
- ۹-۱-۲. اصول تداعی ۲۲۶
- ۹-۲-۱. معرفت و تجربه: نیمه‌شکاکیت هیوم ۲۲۸
- ۹-۲-۱. روابط میان ایده‌ها در اصل امور واقع ۲۲۸
- ۹-۲-۲. از امور واقع به علت و معلول: مسئله نخست هیوم ۲۲۹
- ۹-۲-۳. معرفت به علت و معلول: پرسش دوم هیوم ۲۳۲
- ۹-۲-۴. مسئله استقرا: پرسش سوم هیوم ۲۳۹
- ۹-۲-۵. تبیین ایجابی هیوم از علیت: آیا استقرا بازایی می‌شود؟ ۲۴۵
- ۹-۳. نتیجه‌گیری: هیوم تجربه‌گرا ۲۴۸

فصل دهم: تجربه‌گرایی و تجربه‌گرایان: خلاصه و نتیجه‌گیری ۲۵۱

مقدمه مترجم

اندیشمندانی که این کتاب به آنها می‌پردازد همگی متعلق به دوره‌ای هستند که تجربه‌گرایی کلاسیک یا اولیه، یا سنتی خوانده می‌شود. این دوره، یعنی قرن هفدهم و هجدهم، را معمولاً با سه گانه لاک، بارکلی و هیوم می‌شناسند. با این حال مؤلف، فاسوفان بیشتری از جمله بیکن، هابز، نیوتن، و گاسندی را در کتاب گنجانده است. نواحی خوبی را خود مؤلف در مقدمه کتاب آورده است و نمی‌خواهم آنها را تکرار کنم. در اینجا مایل‌م به دو نکته اشاره کنم که کمتر به آنها توجه می‌شود.

نکته اول اینکه کسانی چنین گمان می‌کنند که تجربه‌گرایی فلسفه‌ای در مقابل اندیشه دینی است و اندیشه دینی را با عقل‌گرایی همگام می‌دانند. معمولاً دو دلیل برای چنین گمانی ذکر می‌شود که هر دو قابل مناقشه هستند. دلیل نخست این است که تجربه‌گرایی علیه وجود فطریات است و اندیشه دینی قائل به فطریات (چنان که خواهیم دید لاک معتقد بود که ذهن در وهله نخست لوح سفیدی است که با تجربه نگاشته می‌شود). مشکل این استدلال در این است که به نظر می‌رسد معرفت فطری را با فطرت (یا طبع و غریزه) خلط کرده است. آنچه تجربه‌گرایی

رد می‌کنند معرفت فطری است نه فطرت یا گرایش‌های طبیعی بدن یا روح انسان. معرفت فطری یعنی وجود دانشی راجع به طبیعت که از تجربه ناشی نشده باشد و این به نظر نمی‌رسد و اگرایی‌ای با اندیشه دینی داشته باشد. فرد می‌تواند تجربه‌گرا باشد و باز معتقد به این باشد که انسان فطرتاً خداجوست یا فطرتاً گرایش به خیر دارد.

استدلال دومی که معمولاً دیده می‌شود این است که در نظر تجربه‌گرایان اندیشه‌های غیر تجربی نمی‌توانند معرفت باشند یا حتی معنادار باشند. این استدلال نیز سست است، چرا که تجربه‌گرایان کلاسیک، راء، که موضوع این کتاب است، با تجربه‌گرایان منطقی یا پوزیتیویسم نرن ستم خلط می‌کند. موضع تجربه‌گرایان کلاسیک این است که معرفت راجع به طبیعت از تجربه شروع می‌شود؛ شما نمی‌توانید بدون رجوع به تجربه، طبیعت و سازوکار و قوانین آن شناختی حاصل کنید. چنین موضعی هیچ‌گاه گاری با باورهای دینی، باور به وجود خدا یا هستی‌مندهای غیر مادی را رد نمی‌کند.

اکثر اندیشمندان این دوره فکری، افرادی معتقد و بعضاً کشیش بوده‌اند. حتی باورهای دینی بعضی از این فیلسوفان خود را در اندیشه تجربه‌گرایانه‌شان نشان می‌دهد. مثلاً چنان‌که خواهیم دید لاک، بویل و گاسندی خداوند را منشأ حرکت ذرات می‌دانستند و این رو ذره‌باوری و مکانیسم آن که مبنای هستی‌شناختی تجربه‌گرایان فاسوفان است رنگ و بویی دینی دارد، یا تجربه‌گرایان بارکلی بدون ترجیح به نقش خداوند در جریان کسب تجربه قابل فهم نیست؛ چنان‌که خواهیم دید، در نظریه تجربه‌های ما از طبیعت از سوی خداوند به ما اعطا می‌شوند، چرا که خود اشیا توانایی آفرینش ایده‌های تجربی را ندارند.

نکته دیگری که مایلم بیان کنم این است که در تجربه‌گرایان کلاسیک معمولاً اعتقاد بر این است که چیزی که ذهن انسانی از طبیعت دریافت می‌کند توده آشفته‌ای از داده‌های حسی یا انطباعات

است و این ذهن انسانی است که آن را مقوله‌بندی می‌کند و به آن معنا می‌دهد. درواقع بسیاری از این تجربه‌گرایان کلاسیک معتقد بودند که ما انطباعات را از جهان می‌گیریم و ذهن ما روابط را به آن‌ها اضافه می‌کند و درنتیجه جهان قابل فهم می‌شود. این نوع نگاه را تجربه‌گرایان دیگری در قرن بیستم به چالش کشیده‌اند. ویلیام جیمز در مقابل چنین رویکردی، «تجربه‌گرایی ثانویه یا رادیکال» را معرفی می‌کند. درنظر جیمز جهان به خودی خود منسجم و دارای پیوستگی است؛ ما از جهان هم انطباعات و هم روابط را با هم دریافت می‌کنیم. جهان به غسه را به‌هم می‌زنند، و شبکه‌ای منسجم است. می‌توان از این نکته این استنتاج را کرد که تجربه‌گرایی لزوماً مستلزم این نیست که نظم و انسجام جهان امری بی‌پیش‌تر و روان‌شناختی باشد. تجربه‌گرایی ویلیام جیمز چنین استلزامی ندارد. این نوع نتیجه‌منطقی این اصل تجربه‌گرایی که «معرفت ما از طبیعت با تجربه آغاز می‌شود» نیست. چراکه این اصل لزوماً دریافت ما از طبیعت، امری بی‌پیش‌تر و به داده‌های حسی آشفته یا انطباعات نمی‌کند.

اهمیت این کتاب در این است که هم متکی بر آثار دست اول تجربه‌گرایان کلاسیک است، یعنی از منابع اصلی این دوره نقل قول می‌کند و هم با زبانی روان و روشن مهم‌ترین اندیشه‌های آن‌ها را به بحث می‌گذارد. این امر باعث شده است که قوت و ضعف اندیشه این اندیشمندان بهتر عیان شود و درنتیجه تصویر دقیق‌تری از اندیشه آن‌ها و پیامدهای منطقی ایده‌هایشان به دست آید.

رحمان شریف‌زاده

شهریور ۱۳۹۸